

การประเมินผลการฝึกอบรมเกษตรกรภายใต้โครงการพัฒนาการเกษตร
ตามแนวทฤษฎีใหม่โดยยึดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง จังหวัดสมุทรสงคราม
The Evaluation of the Training Program for Farmers under the Agricultural
Development Project based on the Sufficiency Economy Philosophy
in Samut Songkhram

อัญญารมย์ สีหะวงษ์* และ ดร.ลลิตา นิพิฐประศาสน์ สุนทรวิภาต**
Anyarom Sihawong and Lalita Nipitprasart Soonthornvipart

บทคัดย่อ

การวิจัยในครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาการประเมินผลการฝึกอบรมเกษตรกรภายใต้โครงการพัฒนาการเกษตรตามแนวทฤษฎีใหม่โดยยึดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง จังหวัดสมุทรสงคราม 2) เพื่อศึกษาความเชื่ออำนาจควบคุม ความเชื่อประสิทธิภาพแห่งตน ความคาดหวังผลลัพธ์ คุณค่าการทำงาน เหตุผลของการเรียนรู้ การมีอิสระและควบคุมตนเองได้ การมีประสบการณ์และความรู้เกี่ยวกับชีวิต การมีความพร้อม ความสนใจเรียนรู้ที่มุ่งเน้นแก้ไขปัญหา และแรงจูงใจที่จะเรียนรู้ ซึ่งเป็นตัวแปรย่อยของแรงจูงใจในการเรียนรู้ และลักษณะการเรียนรู้ของผู้ใหญ่ ที่มีผลต่อการประเมินผลด้านปฏิกิริยา 3) เพื่อศึกษาความเชื่ออำนาจควบคุม ความเชื่อประสิทธิภาพแห่งตน ความคาดหวังผลลัพธ์ คุณค่าการทำงาน เหตุผลของการเรียนรู้ การมีอิสระและควบคุมตนเองได้ การมีประสบการณ์และความรู้เกี่ยวกับชีวิต การมีความพร้อม ความสนใจเรียนรู้ที่มุ่งเน้นแก้ไขปัญหา และแรงจูงใจที่จะเรียนรู้ ที่มีผลต่อการประเมินผลด้านการเรียนรู้ 4) เพื่อศึกษาความต้องการปรับปรุงตนเอง ความเต็มใจยอมรับข้อบกพร่อง การทำงานในสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเปลี่ยนแปลง การมีคนช่วยปรับปรุงการทำงาน และโอกาสที่จะนำความรู้ไปใช้ ซึ่งเป็นตัวแปรย่อยของเงื่อนไขการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม ที่มีผลต่อการประเมินผลด้านพฤติกรรม 5) เพื่อศึกษาการประเมินผลด้านปฏิกิริยา ด้านการเรียนรู้ และด้านพฤติกรรมที่มีผลต่อการประเมินผลด้านผลลัพธ์ ตัวอย่าง คือ เกษตรกรที่ฝึกอบรมในโครงการพัฒนาการเกษตรตามแนวทฤษฎีใหม่โดยยึดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง จังหวัดสมุทรสงคราม ประจำปีงบประมาณ พ.ศ.2551-2555 จำนวน 310 คน สุ่มตัวอย่างแบบชั้นภูมิอย่างเป็นสัดส่วน และการสุ่มตัวอย่างแบบง่าย เครื่องมือในการวิจัย คือ แบบสอบถาม สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของเพียร์สัน และการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณแบบขั้นตอน โดยกำหนดค่านัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ผลการวิจัย พบว่า แรงจูงใจในการเรียนรู้ ลักษณะการเรียนรู้ของผู้ใหญ่ และเงื่อนไขการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของผู้เข้ารับการฝึกอบรม การประเมินผลด้านปฏิกิริยา ด้านการเรียนรู้ ด้านพฤติกรรม และด้านผลลัพธ์ โดยรวมอยู่ในระดับมาก ผลการทดสอบสมมติฐาน พบว่า 1) ความสนใจเรียนรู้ที่มุ่งเน้นแก้ไขปัญหา ความเชื่ออำนาจควบคุม การมีอิสระและควบคุมตนเองได้ การมีประสบการณ์และความรู้เกี่ยวกับชีวิต และคุณค่าการทำงานของผู้เข้ารับการฝึกอบรม มีผลต่อการประเมินผลด้านปฏิกิริยา โดยเป็นตัวแปรที่ร่วมกันพยากรณ์ได้ร้อยละ 45.00 2) ความสนใจเรียนรู้ที่มุ่งเน้นแก้ไขปัญหา ความคาดหวังผลลัพธ์ และการมีอิสระและควบคุมตนเองได้ของผู้เข้ารับการฝึกอบรม มีผลต่อการประเมินผลด้านเรียนรู้ โดยเป็นตัวแปรที่ร่วมกันพยากรณ์ได้ร้อยละ 35.00 3) ความต้องการปรับปรุงตนเอง การมีคนช่วยปรับปรุงการทำงาน และความเต็มใจยอมรับข้อบกพร่องของผู้เข้ารับการฝึกอบรม มีผลต่อการประเมินผลด้านเรียนรู้ โดย

* นิสิต หลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์; Email: anunaun@live.com

** คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

เป็นตัวแปรที่ร่วมกันพยากรณ์ได้ร้อยละ 52.00 4) การประเมินผลด้านพฤติกรรม และการประเมินผลด้านการเรียนรู้ของผู้เข้ารับการฝึกอบรม มีผลต่อการประเมินผลด้านผลลัพธ์ โดยเป็นตัวแปรที่ร่วมกันพยากรณ์การประเมินผลด้านปฏิบัติการได้ร้อยละ 30.00

คำสำคัญ: การประเมินผล, โครงการพัฒนาการเกษตร, ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

Abstract

The objectives of the study are 1.) to examine the evaluation of the training Program for Farmers under the Agricultural Development Project based on the Sufficiency Economy Philosophy in Samut Songkhram. 2.) to study about locus of control, expectancies self-efficacy, reaction to skill assessment feedback, career attitudes, needs to know, self-concept, prior experience, readiness and orientation which are the sub-variables of motivation to learn and adult learning affecting reaction evaluation. 3.) to investigate about locus of control, expectancies self-efficacy, reaction to skill assessment feedback, career attitudes, needs to know, self-concept, prior experience, readiness and orientation, motivation to learn affecting learning evaluation. 4.) to explore needs for self-improvement, willing to acknowledge weaknesses, working under changing environment, having working improvement helper and change to utilize knowledge which are the sub-variables of behavior changing conditions affecting behavior evaluation. 5.) to study reaction, learning and behavior evaluation influencing results evaluation. The study population consisted of 310 farmers who were trained in the Agricultural Development Project based on the Sufficiency Economy Philosophy in Samut Songkhram 2008-2012. Stratified sampling was then conducted, along with simple random sampling and quota sampling. Questionnaires were used to collect and process data. The data obtained are evaluated to find percentage, means and standard deviation and are tested to find the Pearson's correlation coefficient and stepwise multiple regression analysis with statistical significance set at the .05 level.

The results showed that according to reaction, learning, behavior and results evaluation motivation to learn, adult learning, the trainee behavior changing conditions affected at high level. Hypothesis test results found that 1.) Orientation to learning, locus of control, self-concept, prior experience and career attitudes of the trainee had the influence on reaction evaluation and could significantly predict accounted for 45%. 2.) Orientation to learning, reaction to skill assessment feedback and self-concept of the learners affected learning evaluation and could significantly predict for 35%. 3) Needs for self-improvement, having working improvement helper and willing to acknowledge weaknesses of the learners impacted on learning evaluation and could significantly predict for 52%. 4) Behavior evaluation and learning evaluation affected results evaluation and could significantly predict reaction evaluation for 30%.

Key Word: Evaluation, Agricultural Development Project, Sufficiency Economy Philosophy

บทนำ

การฝึกอบรมนับเป็นวิธีการหนึ่งของการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ ที่ได้รับการยอมรับจากองค์การส่วนใหญ่ว่าเป็นวิธีการที่ได้ผลดีในการพัฒนาศักยภาพของผู้ปฏิบัติงาน และในทางปฏิบัติกิจกรรมการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ส่วนใหญ่จะเป็น

กิจกรรมด้านการฝึกอบรม ในลักษณะที่เป็นกระบวนการเพิ่มพูนความรู้ ความเข้าใจ ทักษะ และทัศนคติที่เหมาะสมในการปฏิบัติงาน โดยมุ่งให้เกิดการเรียนรู้และสามารถเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมไปตามมาตรฐานตามข้อกำหนดงาน ทำให้การปฏิบัติงานมีประสิทธิภาพสูงขึ้น อันจะนำไปสู่การบรรลุเป้าหมายทั้งขององค์กรและผู้ปฏิบัติงาน (พิมลพรรณ เชื้อบางแก้ว, 2551: 297)

สำนักงานปลัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ได้มอบหมายให้กองนโยบายเทคโนโลยีเพื่อการเกษตรและเกษตรกรรมยั่งยืน ดำเนินโครงการพัฒนาศูนย์เครือข่ายปราชญ์ชาวบ้านหรือต่อมาคือโครงการพัฒนาการเกษตรตามแนวทฤษฎีใหม่โดยยึดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งเป็นหลักปรัชญาในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว (กองนโยบายเทคโนโลยีเพื่อการเกษตรและเกษตรกรรมยั่งยืน, 2555: 2) และมีศูนย์เครือข่ายปราชญ์ชาวบ้านเป็นผู้รับผิดชอบดำเนินกิจกรรมหลักของโครงการ กำหนดหลักสูตรและจัดการฝึกอบรมให้แก่เกษตรกรตามความถนัดและความชำนาญ โดยมี พื้นฐานแนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนากระบวนการบ่มเพาะเพื่อนำไปสู่แนวทางการพัฒนาการเกษตรทฤษฎีใหม่ ที่แตกต่างกันตามบริบททางทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม สังคม ภูมิปัญญาท้องถิ่นผสมผสานความรู้สมัยใหม่เข้าด้วยกัน ซึ่งได้เริ่มดำเนินการตั้งแต่ปีงบประมาณ พ.ศ.2550 ต่อเนื่องมาจนถึงปัจจุบัน และมีเกษตรกรเข้ารับการฝึกอบรมจากทั่วประเทศ จำนวน 274,358 คน (กองนโยบายเทคโนโลยีเพื่อการเกษตรและเกษตรกรรมยั่งยืน, 2556: 6-7) โดยสำนักงานเกษตรและสหกรณ์จังหวัดทุกจังหวัดจะได้รับมอบหมายให้ดำเนินโครงการดังกล่าว

สำนักงานเกษตรและสหกรณ์จังหวัดสมุทรสงคราม เป็นหน่วยงานหนึ่ง ที่ได้เริ่มดำเนินโครงการร่วมกับศูนย์เครือข่ายปราชญ์ชาวบ้าน ตั้งแต่ปีงบประมาณ พ.ศ.2551 จนกระทั่งถึงปัจจุบัน มีเกษตรกรเข้ารับการฝึกอบรมตั้งแต่ปีงบประมาณ พ.ศ. 2551-2555 รวมทั้งสิ้นจำนวน 1,380 คน และติดตามเกษตรกรที่ผ่านการฝึกอบรมแล้ว จำนวน 755 คน (สำนักงานเกษตรและสหกรณ์จังหวัดสมุทรสงคราม, 2555: 6) เนื่องจากมีกำลังแรงงานในภาคเกษตรเป็นจำนวนน้อยเพียง 19,783 คน คิดเป็นร้อยละ 17.88 ของผู้มีงานทำจำนวน 110,625 คน (สำนักงานแรงงานจังหวัดสมุทรสงคราม, 2557) จึงสมควรที่จะได้รับการส่งเสริมและพัฒนาให้มีแรงงานในภาคเกษตรมากขึ้น

นอกจากการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์และการฝึกอบรมแล้ว การประเมินผลการฝึกอบรมเป็นสิ่งที่จำเป็นเพื่อพิสูจน์ถึงประจักษ์ว่า การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์และการฝึกอบรม ก่อให้เกิดประโยชน์ เป็นไปตามวัตถุประสงค์ มีปัญหาและอุปสรรคในการบริหารและการจัดโครงการหรือไม่ ทำอย่างไรจึงจะเกิดประสิทธิผลมากขึ้น (สุชาติ ประสิทธิ์รัฐสินธุ์, 2540: 14) โดยสารสนเทศจากการประเมินโครงการฝึกอบรมจะนำมาประกอบการตัดสินใจ

จากการศึกษาการประเมินผลการดำเนินโครงการพัฒนาการเกษตรตามแนวทฤษฎีใหม่โดยยึดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงที่ผ่านมา พบว่า ได้มีการประเมินผลโดยหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในลักษณะภาพรวมของภูมิภาค และภาพรวมของประเทศ สำหรับในระดับจังหวัดจะดำเนินการประเมินผลโดยศูนย์เครือข่ายปราชญ์ชาวบ้านร่วมกับสำนักงานเกษตรและสหกรณ์จังหวัด ระหว่างการดำเนินการฝึกอบรม และติดตามผลการฝึกอบรมหลังเสร็จสิ้นไปแล้วช่วงระยะเวลาหนึ่ง ซึ่งเน้นการติดตามร่วมกับการให้คำแนะนำแก้ไขปัญหาทางการเกษตรในลักษณะของความผูกพันระหว่างศูนย์เครือข่ายปราชญ์ชาวบ้านกับเกษตรกร และรายงานผลการติดตาม ปัญหาและความต้องการของเกษตรกร พร้อมทั้งข้อเสนอแนะ ซึ่งเป็นการประเมินผลจากการเก็บรวบรวมข้อมูลตามแบบรายงานที่ส่วนกลางกำหนดเป็นหลัก ยังขาดการประเมินผลตามแนวคิดการประเมินผลการฝึกอบรมในรูปแบบของการวิจัยประเมินโครงการ

ดังนั้นผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาการประเมินผลการฝึกอบรมเกษตรกรภายใต้โครงการพัฒนาการเกษตรตามแนวทฤษฎีใหม่โดยยึดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง จังหวัดสมุทรสงคราม โดยใช้รูปแบบการประเมินผลการฝึกอบรมของ Donald L. Kirkpatrick ซึ่งเป็นรูปแบบการประเมินที่มีความน่าสนใจและได้รับการพัฒนาขึ้นเพื่อใช้กับการประเมินผลการฝึกอบรมโดยเฉพาะ และเหมาะสมกับโครงการที่ได้ดำเนินการสิ้นสุดลงแล้วระยะหนึ่ง

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาการประเมินผลการฝึกอบรมเกษตรกรภายใต้โครงการพัฒนาการเกษตรตามแนวทฤษฎีใหม่โดยยึดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง จังหวัดสมุทรสงคราม
2. เพื่อศึกษาความเชื่อเกี่ยวกับอำนาจควบคุม ความเชื่อในประสิทธิภาพแห่งตน ความคาดหวังเกี่ยวกับผลลัพธ์คุณค่าของการทำงาน ความต้องการทราบเหตุผลของการเรียนรู้ การมีอิสระและควบคุมตนเองได้ การมีประสบการณ์และความรู้เกี่ยวกับชีวิต การมีความพร้อมที่จะเรียนรู้ ความสนใจการเรียนรู้ที่มุ่งเน้นการแก้ไขปัญหา และการมีแรงจูงใจที่จะเรียนรู้ ซึ่งเป็นตัวแปรย่อยของแรงจูงใจในการเรียนรู้ และลักษณะการเรียนรู้ของผู้ใหญ่ ที่มีผลต่อการประเมินผลการฝึกอบรมเกษตรกรภายใต้โครงการพัฒนาการเกษตรตามแนวทฤษฎีใหม่โดยยึดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง จังหวัดสมุทรสงคราม ด้านปฏิกิริยา
3. เพื่อศึกษาความเชื่อเกี่ยวกับอำนาจควบคุม ความเชื่อในประสิทธิภาพแห่งตน ความคาดหวังเกี่ยวกับผลลัพธ์คุณค่าของการทำงาน ความต้องการทราบเหตุผลของการเรียนรู้ การมีอิสระและควบคุมตนเองได้ การมีประสบการณ์และความรู้เกี่ยวกับชีวิต การมีความพร้อมที่จะเรียนรู้ ความสนใจการเรียนรู้ที่มุ่งเน้นการแก้ไขปัญหา และการมีแรงจูงใจที่จะเรียนรู้ ซึ่งเป็นตัวแปรย่อยของแรงจูงใจในการเรียนรู้ และลักษณะการเรียนรู้ของผู้ใหญ่ ที่มีผลต่อการประเมินผลการฝึกอบรมเกษตรกรภายใต้โครงการพัฒนาการเกษตรตามแนวทฤษฎีใหม่โดยยึดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง จังหวัดสมุทรสงคราม ด้านการเรียนรู้
4. เพื่อศึกษาเพื่อศึกษาการมีความต้องการอย่างจริงจังที่จะปรับปรุงตนเอง ความเต็มใจยอมรับข้อบกพร่องของตนเอง การทำงานในสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเปลี่ยนแปลง การมีคนที่ไว้วางใจที่จะช่วยปรับปรุงการทำงาน และการมีโอกาสนำความรู้ไปใช้ ซึ่งเป็นตัวแปรย่อยของเงื่อนไขการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม ที่มีผลต่อการประเมินผลการฝึกอบรมเกษตรกรภายใต้โครงการพัฒนาการเกษตรตามแนวทฤษฎีใหม่โดยยึดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง จังหวัดสมุทรสงคราม ด้านพฤติกรรม
5. เพื่อศึกษาการประเมินผลด้านปฏิกิริยา การประเมินผลด้านการเรียนรู้ และการประเมินผลด้านพฤติกรรม ที่มีผลต่อการประเมินผลการฝึกอบรมเกษตรกรภายใต้โครงการพัฒนาการเกษตรตามแนวทฤษฎีใหม่โดยยึดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง จังหวัดสมุทรสงคราม ด้านผลลัพธ์

วิธีการวิจัย

ประชากรและตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ เกษตรกรที่ผ่านการฝึกอบรมภายใต้โครงการพัฒนาการเกษตรตามแนวทฤษฎีใหม่โดยยึดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง จังหวัดสมุทรสงคราม ประจำปีงบประมาณ พ.ศ.2551-2555 จำนวน 1,380 คน (สำนักงานเกษตรและสหกรณ์จังหวัดสมุทรสงคราม, 2555: 5) ตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ เกษตรกรจังหวัดสมุทรสงครามที่ผ่านการฝึกอบรมตามโครงการพัฒนาการเกษตรตามแนวทฤษฎีใหม่โดยยึดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ประจำปีงบประมาณ พ.ศ.2551-2555 จำนวน 310 คน คำนวณโดยวิธีของ วัลลภ รัฐฉัตรานนท์ (2556)

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ เป็นแบบสอบถาม ซึ่งผู้วิจัยได้สร้างขึ้นจากการศึกษาทฤษฎีและแนวคิดต่างๆ แบ่งออกเป็น 9 ส่วน ได้แก่ ส่วนที่ 1 ข้อมูลเกี่ยวกับปัจจัยส่วนบุคคล ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา ประสบการณ์ในการทำ

การเกษตร และปีที่เข้ารับการฝึกอบรม ส่วนที่ 2 แรงจูงใจในการเรียนรู้ ส่วนที่ 3 ลักษณะการเรียนรู้ของผู้ใหญ่ ส่วนที่ 4 เื่อนไขการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม ส่วนที่ 5 การประเมินผลด้านปฏิกิริยา ส่วนที่ 6 การประเมินผลด้านการเรียนรู้ ส่วนที่ 7 การประเมินผลด้านพฤติกรรม ส่วนที่ 8 การประเมินด้านผลลัพธ์ ส่วนที่ 9 ปัญหา อุปสรรค แนวทางการแก้ไข และข้อเสนอแนะอื่นๆ

การทดสอบเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1. การหาความตรง โดยผู้วิจัยนำแบบสอบถามที่สร้างขึ้นไปเสนอต่อคณะกรรมการที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ เพื่อทำการตรวจสอบความถูกต้องหาความตรงตามเนื้อหา (Content Validity) ของคำถามในแต่ละข้อว่าตรงตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยหรือไม่ หลังจากนั้นจึงนำมาแก้ไขปรับปรุงเพื่อดำเนินการหาความเชื่อมั่นต่อไป

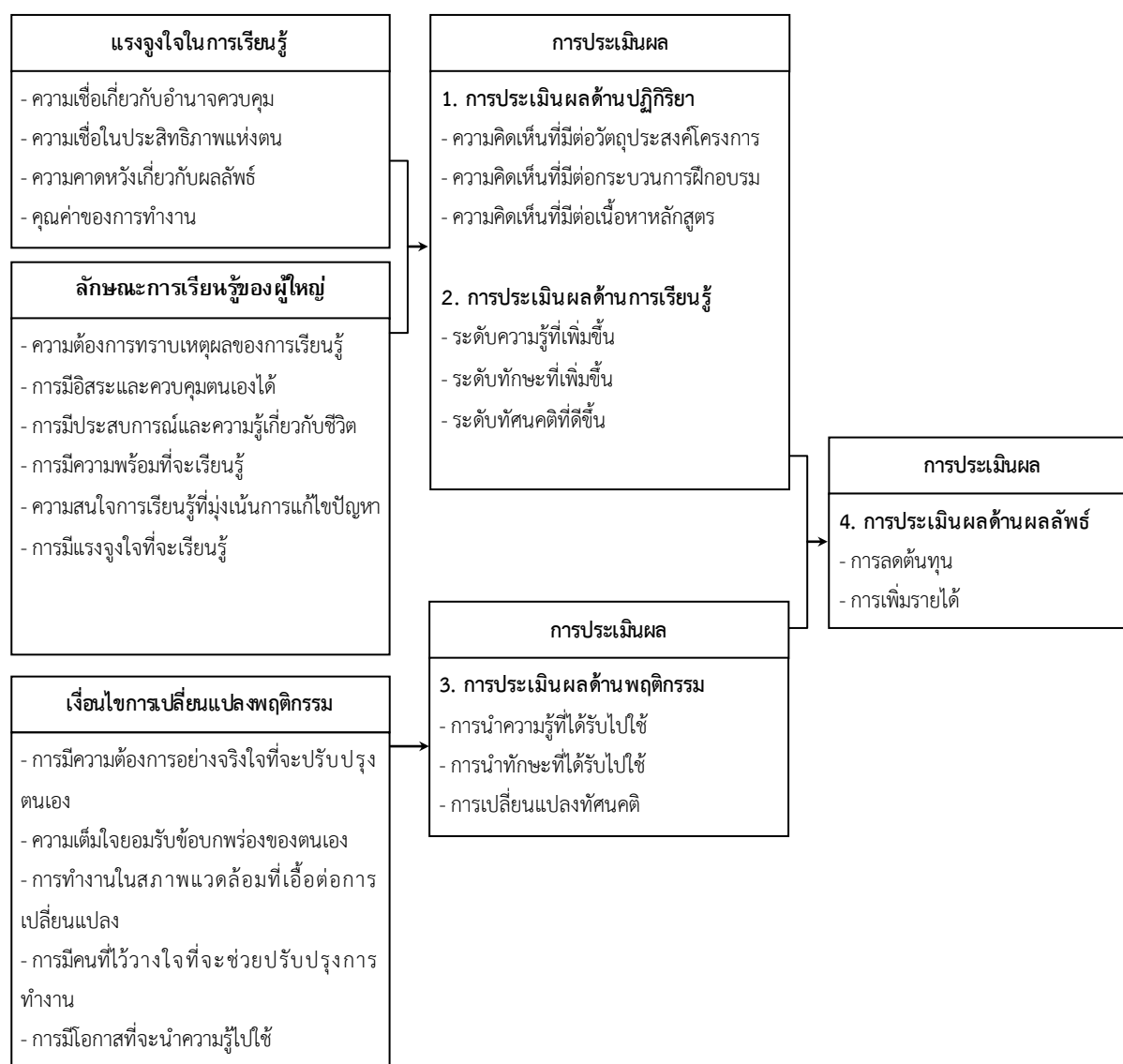
2. การหาความเชื่อมั่น โดยผู้วิจัยนำแบบสอบถามที่แก้ไขปรับปรุงไปทำการทดสอบเพื่อหาความเชื่อมั่นกับตัวอย่างที่มีลักษณะใกล้เคียงกลุ่มที่วิจัย คือ เกษตรกรที่เข้ารับการฝึกอบรมภายใต้โครงการพัฒนาการเกษตรตามแนวทฤษฎีใหม่ โดยยึดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง จังหวัดสมุทรสงคราม ปีงบประมาณ พ.ศ.2555 จำนวน 30 คน เมื่อเดือนกุมภาพันธ์ พ.ศ.2557 ซึ่งมิใช่เป็นตัวอย่าง หลังจากนั้นจึงนำมาวิเคราะห์หาความเชื่อมั่นรายข้อ (Item Analysis) โดยใช้สูตรของ Pearson's Product Moment Correlation Coefficient และทดสอบหาความเชื่อมั่นรวม โดยวิธีการหาความสอดคล้องภายใน (Internal Consistency Method) ของ Cronbach (Cronbach's Reliability Coefficient Alpha) ได้ค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา ของแบบสอบถามรวมทั้งฉบับเท่ากับ .99

สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้สถิติในการวิเคราะห์ข้อมูล ดังนี้ 1) ค่าร้อยละ (Percentage) 2) ค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) 3) ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของเพียร์สัน (Pearson's Correlation Coefficient) แปลความหมายตามหลักเกณฑ์ ของ Cohen (1988 อ้างใน ทรงศักดิ์ ภูสีอ่อน, 2551: 130) 4) การวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณแบบขั้นตอน (Stepwise Multiple Regression Analysis) โดยกำหนดค่านัยสำคัญทางสถิติที่ใช้วิเคราะห์ครั้งนี้ไว้ที่ระดับ .05

กรอบแนวคิดในการวิจัย

การประเมินผลการฝึกอบรมเกษตรกร ภายใต้โครงการพัฒนาการเกษตรตามแนวทฤษฎีใหม่ โดยยึดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง จังหวัดสมุทรสงคราม จากการตรวจสอบเอกสารแนวคิดและทฤษฎี ผู้วิจัยได้ใช้แนวคิดของ Kirkpatrick มากำหนดเป็นกรอบแนวคิดในการวิจัย ดังนี้

ผลการวิจัย

ข้อมูลเกี่ยวกับปัจจัยส่วนบุคคลของตัวอย่าง

ตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง จำนวน 160 คน คิดเป็นร้อยละ 51.61 ที่เหลือเป็นเพศชาย จำนวน 150 คน คิดเป็นร้อยละ 48.39 โดยมีอายุระหว่าง 35-59 ปี จำนวน 156 คน คิดเป็นร้อยละ 50.32 มีการศึกษาในระดับชั้นประถมศึกษา จำนวน 148 คน คิดเป็นร้อยละ 47.74 มากเป็นอันดับ 1 รองลงมาอันดับ 2 ระดับมัธยมศึกษาตอนปลายหรือ ปวช. จำนวน 68 คน คิดเป็นร้อยละ 21.94 และน้อยที่สุด ระดับอนุปริญญาหรือ ปวส. จำนวน 9 คน คิดเป็นร้อยละ 2.90 มีประสบการณ์ในการทำการเกษตรไม่เกิน 15 ปี จำนวน 138 คน คิดเป็นร้อยละ 44.52 มากเป็นอันดับ 1 รองลงมาอันดับ 2 ประสบการณ์ในการทำการเกษตร 16-30 ปี จำนวน 110 คน คิดเป็นร้อยละ 35.48 และประสบการณ์ในการทำการเกษตรน้อยที่สุด คือ ประสบการณ์ในการทำการเกษตรตั้งแต่ 46 ปีขึ้นไป จำนวน 20 คน คิดเป็นร้อยละ 6.45 เข้ารับการอบรมในปี พ.ศ.2551 จำนวน 135 คน คิดเป็นร้อยละ 43.55 มากเป็นอันดับ 1 รองลงมาอันดับ 2 เข้ารับการอบรมในปี พ.ศ.2552 และปี พ.ศ.2553 เท่ากัน จำนวน 67 คน คิดเป็นร้อยละ 21.61 และน้อยที่สุด เข้ารับการอบรมในปี พ.ศ.2554 จำนวน 18 คน คิดเป็นร้อยละ 5.81

ข้อมูลเกี่ยวกับแรงจูงใจในการเรียนรู้

ตัวอย่างมีแรงจูงใจในการเรียนรู้โดยรวมอยู่ในระดับมาก โดยมีแรงจูงใจในการเรียนรู้มากเป็นอันดับ 1 ในด้านคุณค่าของการทำงาน รองลงมาอันดับ 2 ในด้านความคาดหวังเกี่ยวกับผลลัพธ์ รองลงมาอันดับ 3 ในด้านความเชื่อในประสิทธิภาพแห่งตน และน้อยที่สุด ในด้านความเชื่อเกี่ยวกับอำนาจควบคุม

ข้อมูลเกี่ยวกับลักษณะการเรียนรู้ของผู้ใหญ่

ตัวอย่างมีลักษณะการเรียนรู้ของผู้ใหญ่โดยรวมอยู่ในระดับมาก โดยมีลักษณะการเรียนรู้ของผู้ใหญ่มากเป็นอันดับ 1 ในด้านการมีอิสระและควบคุมตนเองได้ รองลงมาอันดับ 2 ในด้านความสนใจการเรียนรู้ที่มุ่งเน้นการแก้ไขปัญหา รองลงมาอันดับ 3 ในด้านการมีแรงจูงใจที่จะเรียนรู้ และน้อยที่สุด ในด้านการมีประสบการณ์และความรู้เกี่ยวกับชีวิต

ข้อมูลเกี่ยวกับระดับเงื่อนไขการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม

ตัวอย่างมีเงื่อนไขการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมโดยรวม อยู่ในระดับมาก โดยมีเงื่อนไขการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมมากเป็นอันดับ 1 ในด้านการมีความต้องการอย่างจริงจังที่จะปรับปรุงตนเอง รองลงมาอันดับ 2 ในด้านการมีคนที่ไว้วางใจที่จะช่วยปรับปรุงการทำงาน และการมีโอกาสนำความรู้ไปใช้ รองลงมาอันดับ 3 ในด้านความเต็มใจยอมรับข้อบกพร่องของตนเอง และน้อยที่สุด ในด้านการทำงานในสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเปลี่ยนแปลง

ข้อมูลเกี่ยวกับการประเมินผลการฝึกอบรมเกษตรกร ภายใต้โครงการพัฒนาการเกษตรตามแนวทฤษฎีใหม่โดยยึดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง จังหวัดสมุทรสงคราม ด้านปฏิกิริยา

ตัวอย่างมีการประเมินผลการฝึกอบรมเกษตรกรภายใต้โครงการพัฒนาการเกษตรตามแนวทฤษฎีใหม่โดยยึดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง จังหวัดสมุทรสงคราม ด้านปฏิกิริยา โดยรวมอยู่ในระดับมาก การประเมินผลมากเป็นอันดับ 1 ในด้านความคิดเห็นที่มีต่อกระบวนการฝึกอบรมอยู่ในระดับมาก รองลงมาอันดับ 2 ในด้านความคิดเห็นที่มีต่อเนื้อหาหลักสูตร และน้อยที่สุด ในด้านความคิดเห็นที่มีต่อวัตถุประสงค์โครงการ

ข้อมูลเกี่ยวกับการประเมินผลการฝึกอบรมเกษตรกร ภายใต้โครงการพัฒนาการเกษตรตามแนวทฤษฎีใหม่โดยยึดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง จังหวัดสมุทรสงคราม ด้านการเรียนรู้

ตัวอย่างมีการประเมินผลการฝึกอบรมเกษตรกรภายใต้โครงการพัฒนาการเกษตรตามแนวทฤษฎีใหม่โดยยึดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง จังหวัดสมุทรสงคราม ด้านการเรียนรู้ โดยรวมอยู่ในระดับมาก มีการประเมินผลมากเป็นอันดับ 1 ในด้านระดับทัศนคติที่ดีขึ้น รองลงมาอันดับ 2 ในด้านระดับทักษะที่เพิ่มขึ้น และน้อยที่สุด ในด้านระดับความรู้ที่เพิ่มขึ้น

ข้อมูลเกี่ยวกับการประเมินผลการฝึกอบรมเกษตรกร ภายใต้โครงการพัฒนาการเกษตรตามแนวทฤษฎีใหม่โดยยึดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง จังหวัดสมุทรสงคราม ด้านพฤติกรรม

ตัวอย่างมีการประเมินผลการฝึกอบรมเกษตรกรภายใต้โครงการพัฒนาการเกษตรตามแนวทฤษฎีใหม่โดยยึดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง จังหวัดสมุทรสงคราม ด้านพฤติกรรม โดยรวมอยู่ในระดับมาก มีการประเมินผลมากเป็นอันดับ 1 ในด้านการนำความรู้ที่ได้รับไปใช้รองลงมาอันดับ 2 ในด้านการเปลี่ยนแปลงทัศนคติ และน้อยที่สุด ในด้านการนำทักษะที่ได้รับไปใช้

ข้อมูลเกี่ยวกับการประเมินผลการฝึกอบรมเกษตรกร ภายใต้โครงการพัฒนาการเกษตรตามแนวทฤษฎีใหม่โดยยึดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง จังหวัดสมุทรสงคราม ด้านผลลัพธ์

ตัวอย่างมีการประเมินผลการฝึกอบรมเกษตรกรภายใต้โครงการพัฒนาการเกษตรตามแนวทฤษฎีใหม่โดยยึดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง จังหวัดสมุทรสงครามด้านผลลัพธ์ โดยรวมอยู่ในระดับมาก มีการประเมินผลมากเป็นอันดับ 1 ในด้านการเพิ่มรายได้ และน้อยที่สุด ในด้านการลดต้นทุน

ข้อมูลเกี่ยวกับการประเมินผลการฝึกอบรมเกษตรกรภายใต้โครงการพัฒนาการเกษตรตามแนวทฤษฎีใหม่โดยยึดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง จังหวัดสมุทรสงคราม โดยรวม

ตัวอย่างมีการประเมินผลการฝึกอบรมเกษตรกรภายใต้โครงการพัฒนาการเกษตรตามแนวทฤษฎีใหม่โดยยึดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง จังหวัดสมุทรสงคราม โดยรวมอยู่ในระดับมาก มีการประเมินผลมากเป็นอันดับ 1 ในด้านการประเมินผลด้านพฤติกรรม รองลงมาอันดับ 2 ในด้านการประเมินผลด้านปฏิกิริยา และน้อยที่สุดในด้านการประเมินผลด้านผลลัพธ์

ผลการทดสอบสมมติฐาน

สมมติฐานที่ 1 ความเชื่อเกี่ยวกับอำนาจควบคุม ความเชื่อในประสิทธิภาพแห่งตน ความคาดหวังเกี่ยวกับผลลัพธ์ คุณค่าของการทำงาน ซึ่งเป็นตัวแปรย่อยของแรงจูงใจในการเรียนรู้ และความต้องการทราบเหตุผลของการเรียนรู้ การมีอิสระและควบคุมตนเองได้ การมีประสบการณ์และความรู้เกี่ยวกับชีวิต การมีความพร้อมที่จะเรียนรู้ ความสนใจการเรียนรู้ที่มุ่งเน้นการแก้ไขปัญหา การมีแรงจูงใจที่จะเรียนรู้ ซึ่งเป็นตัวแปรย่อยของลักษณะการเรียนรู้ของผู้ใหญ่ มีผลต่อการประเมินผลการฝึกอบรมเกษตรกร ภายใต้โครงการพัฒนาการเกษตรตามแนวทฤษฎีใหม่ โดยยึดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง จังหวัดสมุทรสงคราม ด้านปฏิกิริยา ตัวแปรอิสระ ได้แก่ ความสนใจการเรียนรู้ที่มุ่งเน้นการแก้ไขปัญหา ความเชื่อเกี่ยวกับอำนาจควบคุม การมีอิสระและควบคุมตนเองได้ การมีประสบการณ์และความรู้เกี่ยวกับชีวิต และคุณค่าของการทำงาน ซึ่งเป็นตัวแปรย่อยของแรงจูงใจในการเรียนรู้และลักษณะการเรียนรู้ของผู้ใหญ่ ร่วมกันพยากรณ์การประเมินผลการฝึกอบรมเกษตรกร ภายใต้โครงการพัฒนาการเกษตรตามแนวทฤษฎีใหม่โดยยึดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง จังหวัดสมุทรสงคราม ด้านปฏิกิริยา ได้ร้อยละ 45.00 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ 1

สมมติฐานที่ 2 ความเชื่อเกี่ยวกับอำนาจควบคุม ความเชื่อในประสิทธิภาพแห่งตน ความคาดหวังเกี่ยวกับผลลัพธ์ คุณค่าของการทำงาน ความต้องการทราบเหตุผลของการเรียนรู้ การมีอิสระและควบคุมตนเองได้ การมีประสบการณ์และความรู้เกี่ยวกับชีวิต การมีความพร้อมที่จะเรียนรู้ ความสนใจการเรียนรู้ที่มุ่งเน้นการแก้ไขปัญหา และการมีแรงจูงใจที่จะเรียนรู้ ซึ่งเป็นตัวแปรย่อยของแรงจูงใจในการเรียนรู้ และลักษณะการเรียนรู้ของผู้ใหญ่ มีผลต่อการประเมินผลการฝึกอบรมเกษตรกร ภายใต้โครงการพัฒนาการเกษตรตามแนวทฤษฎีใหม่ โดยยึดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง จังหวัดสมุทรสงคราม ด้านการเรียนรู้ ตัวแปรอิสระ ได้แก่ ความสนใจการเรียนรู้ที่มุ่งเน้นการแก้ไขปัญหา ความคาดหวังเกี่ยวกับผลลัพธ์ และการมีอิสระและควบคุมตนเองได้ ซึ่งเป็นตัวแปรย่อยของแรงจูงใจในการเรียนรู้และลักษณะการเรียนรู้ของผู้ใหญ่ ร่วมกันพยากรณ์การประเมินผลการฝึกอบรมเกษตรกรภายใต้โครงการพัฒนาการเกษตรตามแนวทฤษฎีใหม่โดยยึดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง จังหวัดสมุทรสงคราม ด้านการเรียนรู้ ได้ร้อยละ 35.00 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ 2

สมมติฐานที่ 3 การมีความต้องการอย่างจริงจังที่จะปรับปรุงตนเอง ความเต็มใจยอมรับข้อบกพร่องของตนเอง การทำงานในสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเปลี่ยนแปลง การมีคนที่ไว้วางใจที่จะช่วยปรับปรุงการทำงาน และการมีโอกาสนำความรู้ไปใช้ ซึ่งเป็นตัวแปรย่อยของเงื่อนไขการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม มีผลต่อการประเมินผลการฝึกอบรมเกษตรกร ภายใต้โครงการพัฒนาการเกษตรตามแนวทฤษฎีใหม่ โดยยึดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง จังหวัดสมุทรสงคราม ด้านพฤติกรรม ตัวแปรอิสระเงื่อนไขการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม ได้แก่ การมีความต้องการอย่างจริงจังที่จะปรับปรุงตนเอง การมีคนที่ไว้วางใจที่จะช่วย

ปรับปรุงการทำงาน และความเต็มใจยอมรับข้อบกพร่องของตนเอง ซึ่งเป็นตัวแปรย่อยของเงื่อนไขการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม ร่วมกันพยากรณ์การประเมินผลการฝึกอบรมเกษตรกรภายใต้โครงการพัฒนาการเกษตรตามแนวทฤษฎีใหม่โดยยึดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง จังหวัดสมุทรสงคราม ด้านพฤติกรรม ได้ร้อยละ 52.00 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ 3

สมมติฐานที่ 4 การประเมินผลด้านปฏิกิริยา การประเมินผลด้านการเรียนรู้ และการประเมินผลด้านพฤติกรรม มีผลต่อการประเมินผลการฝึกอบรมเกษตรกรภายใต้โครงการพัฒนาการเกษตรตามแนวทฤษฎีใหม่โดยยึดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง จังหวัดสมุทรสงคราม ด้านผลลัพธ์ ตัวแปรอิสระ ได้แก่ การประเมินผลด้านพฤติกรรม และการประเมินผลด้านการเรียนรู้ ร่วมกันพยากรณ์การประเมินผลการฝึกอบรมเกษตรกรภายใต้โครงการพัฒนาการเกษตรตามแนวทฤษฎีใหม่โดยยึดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง จังหวัดสมุทรสงคราม ด้านผลลัพธ์ ได้ร้อยละ 30.00 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ 4

ตารางที่ 1 สรุปผลการทดสอบสมมติฐาน ตัวแปรอิสระหรือตัวแปรพยากรณ์ที่มีผลต่อตัวแปรตามหรือตัวแปรเกณฑ์

ตัวแปรอิสระหรือตัวแปรพยากรณ์	ผลการทดสอบ	
	เป็นไปตามสมมติฐาน	ไม่เป็นไปตามสมมติฐาน
1. ตัวแปรอิสระที่มีผลต่อการประเมินผลด้านปฏิกิริยา		
- ความเชื่อเกี่ยวกับอำนาจควบคุม	✓	
- ความเชื่อในประสิทธิภาพแห่งตน		✓
- ความคาดหวังเกี่ยวกับผลลัพธ์		✓
- คุณค่าของการทำงาน	✓	
- ความต้องการทราบเหตุผลของการเรียนรู้		✓
- การมีอิสระและควบคุมตนเองได้	✓	
- การมีประสบการณ์และความรู้เกี่ยวกับชีวิต	✓	
- การมีความพร้อมที่จะเรียนรู้		✓
- ความสนใจการเรียนรู้ที่มุ่งเน้นการแก้ไขปัญหา	✓	
- การมีแรงจูงใจที่จะเรียนรู้		✓
2. ตัวแปรอิสระที่มีผลต่อการประเมินผลด้านการเรียนรู้		
- ความเชื่อเกี่ยวกับอำนาจควบคุม		✓
- ความเชื่อในประสิทธิภาพแห่งตน		✓
- ความคาดหวังเกี่ยวกับผลลัพธ์	✓	
- คุณค่าของการทำงาน		✓
- ความต้องการทราบเหตุผลของการเรียนรู้		✓
- การมีอิสระและควบคุมตนเองได้	✓	
- การมีประสบการณ์และความรู้เกี่ยวกับชีวิต		✓
- การมีความพร้อมที่จะเรียนรู้		✓
- ความสนใจการเรียนรู้ที่มุ่งเน้นการแก้ไขปัญหา	✓	
- การมีแรงจูงใจที่จะเรียนรู้		✓

ตารางที่ 1 (ต่อ)

ตัวแปรอิสระหรือตัวแปรพยากรณ์	ผลการทดสอบ	
	เป็นไปตามสมมติฐาน	ไม่เป็นไปตามสมมติฐาน
3. เจื่อนไขการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม ที่มีผลต่อการประเมินผล ด้านพฤติกรรม		
- ความต้องการอย่างจริงจังที่จะปรับปรุงตนเอง	✓	
- เต็มใจที่ยอมรับข้อบกพร่องของตนเอง	✓	
- ทำงานในสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเปลี่ยนแปลง		✓
- การมีคนที่ไว้วางใจที่จะช่วยปรับปรุงการทำงาน	✓	
- มีโอกาสที่จะนำความรู้ไปใช้		✓
4. การประเมินผลด้านปฏิกิริยา การประเมินผล ด้านการเรียนรู้ และการประเมินผลด้านพฤติกรรม ที่มีผลต่อการประเมินผล ด้านผลลัพธ์		
- ความคิดเห็นที่มีต่อวัตถุประสงค์โครงการ		✓
- ความคิดเห็นที่มีต่อกระบวนการฝึกอบรม		✓
- ความคิดเห็นที่มีต่อเนื้อหาหลักสูตร		✓
- ระดับความรู้ที่เพิ่มขึ้น	✓	
- ระดับทักษะที่เพิ่มขึ้น		✓
- ระดับทัศนคติที่ดีขึ้น		✓
- การนำความรู้ที่ได้รับไปใช้		✓
- การนำทักษะที่ได้รับไปใช้	✓	
- การเปลี่ยนแปลงทัศนคติ		✓

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

1. ด้านแรงจูงใจในการเรียนรู้

1.1 ด้านความเชื่อเกี่ยวกับอำนาจควบคุม หรือความเชื่อของบุคคลที่มีต่อประสบการณ์ว่าเป็นผลมาจากการกระทำของตนเองและสามารถควบคุมได้ ควรจัดให้มีการประชาสัมพันธ์เพื่อกระตุ้นให้เกิดความสนใจและกระตือรือร้นในการเข้ารับการอบรม และสร้างบรรยากาศด้านกายภาพในการฝึกอบรมคือ การจัดสถานที่ วัสดุอุปกรณ์ สิ่งอำนวยความสะดวก และสร้างบรรยากาศด้านจิตภาพโดยทำให้เกิดความรู้สึกเป็นมิตร เป็นกันเอง ลดความวิตกกังวล มีการเสริมแรง และให้กำลังใจผู้เข้ารับการอบรมระหว่างกระบวนการปฏิบัติการ มีการยกย่องให้เกียรติ การมอบรางวัล มีจัดกิจกรรมที่ทำให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ การพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน ทำให้ผู้เข้ารับการอบรมรู้สึกว่าคุณค่า เกิดแรงบันดาลใจ ภาคภูมิใจ และมั่นใจในตนเอง

1.2 ด้านความเชื่อในประสิทธิภาพแห่งตน หรือความเชื่อของบุคคลที่มีต่อการรับรู้ความสามารถของตนเองว่าตนเองสามารถกระทำกิจกรรมอย่างใดอย่างหนึ่งได้สำเร็จ จึงควรส่งเสริมให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมมีความเชื่อในประสิทธิภาพแห่งตนโดยอาจอนุมัติให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมซื้อวัสดุอุปกรณ์มาผลิตสิ่งของเครื่องใช้ หรือปฏิบัติการกิจกรรมด้วยตนเองให้เกิดผล

คุณค่าแม้จะต้องใช้ระยะเวลาหรือต้นทุนที่สูงกว่าปกติ รวมถึงการคอยดูแล ให้ความช่วยเหลือผู้เข้ารับการฝึกอบรม มีการสนับสนุน ยกย่อง ชมเชยตามศักยภาพและความถนัด

1.3 ด้านความคาดหวังเกี่ยวกับผลลัพธ์ เนื่องจากผู้เข้ารับการฝึกอบรมคาดหวังที่จะได้รับความรู้และแนวคิดใหม่ๆ ในเรื่องใดเรื่องหนึ่งเกี่ยวกับการประกอบอาชีพ หรือเพื่อแก้ปัญหาของตน โดยคาดหวังว่าจะเป็นวิธีที่ดีที่สุดที่จะทำให้บรรลุจุดมุ่งหมายที่ตั้งไว้ ดังนั้นหากสามารถดำเนินการฝึกอบรมได้เป็นที่น่าสนใจตามความคาดหวัง รวมทั้งผู้ฝึกอบรมได้ให้ข้อมูลย้อนกลับในผลการเรียนรู้หรือผลการปฏิบัติงานระหว่างหรือหลังการฝึกอบรมแก่ผู้เข้ารับการฝึกอบรมเมื่อผู้เข้ารับการฝึกอบรมได้รับทราบว่าตนมีความสามารถที่จะนำความรู้ไปใช้ได้ตามที่คาดหวังแล้ว ก็จะทำให้เกิดความต้องการที่จะร่วมกิจกรรมต่างๆ และต้องการที่จะเข้าร่วมการฝึกอบรมอีกในครั้งต่อไป

1.4 ด้านคุณค่าของการทำงาน เนื่องจากผู้เข้ารับการฝึกอบรมทุกคนต้องการความสำเร็จในการประกอบอาชีพการเกษตร ต้องการให้มีผลผลิตมากขึ้น มีรายได้เพิ่มมากขึ้น เพราะฉะนั้นการฝึกอบรมเรื่องใดๆ เพื่อส่งเสริมให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมนำไปปฏิบัติ ควรจะเป็นสิ่งที่ผู้เข้ารับการฝึกอบรมปฏิบัติแล้วมีประโยชน์ต่อตนเองอย่างแท้จริง

2. ด้านลักษณะการเรียนรู้ของผู้ใหญ่

2.1 ด้านความต้องการทราบเหตุผลของการเรียนรู้ ควรมีการชี้แจงให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมได้ทราบเหตุผลความสำคัญของการฝึกอบรม เข้าใจถึงจุดมุ่งหมายในการฝึกอบรมวิชาต่างๆ ตลอดจนประโยชน์ที่ผู้เข้ารับการฝึกอบรมจะได้รับ โดยกำหนดปัญหาต่างๆ ด้วยความระมัดระวัง มีระเบียบแบบแผน ขั้นตอนต่างๆ ที่ชัดเจน ต่อเนื่อง โดยอาจออกแบบกิจกรรมโดยยึดหลักความยากง่าย หรือหลักส่วนรวมส่วนย่อย หรือหลักการเกิดก่อนหลัง หรือหลักของเหตุผล และความเกี่ยวข้องเชื่อมโยงสัมพันธ์กันกับความรู้สิ่งที่ทำสิ่งที่เข้าใจ แล้วเปรียบเทียบเชื่อมโยงกับเรื่องใหม่ที่ยังไม่รู้ หากไม่มีความเป็นระเบียบและขาดการจัดเรียงลำดับที่ดีแล้ว ย่อมจะทำให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมไม่เข้าใจและในที่สุดก็จะเกิดความเบื่อหน่ายที่จะเข้ารับการฝึกอบรม

2.2 ด้านการมีอิสระและควบคุมตนเองได้ ควรส่งเสริมให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมมีส่วนร่วมในกิจกรรมการฝึกอบรมและการออกแบบการเรียนรู้ในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง ให้เป็นผู้กำหนดตัดสินใจทิศทางของตนเอง เช่น การระบุปัญหาของตนเอง การแสดงความคิดเห็น การอภิปราย การสาธิต การร่วมมือกันทำงาน และการสร้างความสัมพันธ์ในลักษณะไว้วางใจกัน มีการสำรวจความต้องการของผู้เข้ารับการฝึกอบรมในด้านเนื้อหาหลักสูตร ประเมินสภาพปัจจุบันของผู้เข้ารับการฝึกอบรม วิเคราะห์ความต้องการเรียนรู้ของผู้เข้ารับการฝึกอบรม เพื่อกำหนดวัตถุประสงค์ในการฝึกอบรมโดยเน้นที่ความต้องการของผู้เข้ารับการฝึกอบรม แล้วจึงพัฒนากระบวนการฝึกอบรมให้ตอบสนองความต้องการของผู้เข้ารับการฝึกอบรมที่จะช่วยให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมได้รับความรู้ ประสบการณ์ ความสามารถ และความพอใจในแต่ละกิจกรรมของการฝึกอบรมและสอบถามปัญหาหรือค้นหาคำตอบร่วมกันเพื่อนำไปพัฒนาให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมยอมรับ

2.3 ด้านการมีประสบการณ์และความรู้เกี่ยวกับชีวิต เนื่องจากบุคคลจะเรียนรู้ได้ดีเมื่อได้เข้าไปมีประสบการณ์ต่างๆ อย่างแท้จริง ในการส่งเสริมความรู้ใดๆ ถ้าเรื่องนั้นเกี่ยวข้องกับสัมพันธ์กับเรื่องที่รู้แล้ว มีประสบการณ์มาแล้วหรือกำลังสนใจอยู่ คือ ช่วยทำให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมเกิดความสนใจมากขึ้น เข้าใจเร็วขึ้น จะสามารถเพิ่มเติมความรู้ได้ง่ายกว่าการส่งเสริมความรู้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมที่ไม่เคยรู้เรื่องนั้นๆ มาก่อนเลย วิทยากรจึงควรดำเนินกิจกรรมการฝึกอบรมโดยการเชื่อมโยงกับประสบการณ์ที่ผู้เข้ารับการฝึกอบรมแต่ละคนสามารถใช้ประโยชน์ได้ ทำให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมรู้สึกว่าเป็นการเรียนรู้ที่มีคุณค่ามีความหมาย อย่างไรก็ตาม ผู้เข้ารับการฝึกอบรมยัง必须有ประสบการณ์และความรู้เกี่ยวกับการทำการเกษตรและหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เช่น เคยผ่านการอบรมความรู้เกี่ยวกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ความรู้เกี่ยวกับการทำการเกษตร เคยค้นหาคำความรู้ทางการเกษตรจากแหล่งเรียนรู้หรือสื่ออื่นๆ ในระดับปานกลาง ซึ่งควรหาทางสนับสนุนและส่งเสริมให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมมีช่องทางการเรียนรู้ที่เพิ่มขึ้นตามเหมาะสมของแต่ละบุคคล

2.4 ด้านการมีความพร้อมที่จะเรียนรู้ ผู้เข้ารับการฝึกอบรมที่มีความพร้อมจะเรียนได้ดีกว่า ทั้ง ๆ ที่อยู่ในสถานการณ์เดียวกัน ซึ่งเป็นลักษณะเฉพาะตัวหรือคุณลักษณะของผู้เข้ารับการฝึกอบรม ซึ่งโดยทั่วไปผู้ใหญ่จะมีความพร้อมที่จะเรียนรู้ เมื่อมีสถานการณ์ในชีวิตทำให้จำเป็นต้องมีความรู้ จึงควรสร้างแรงจูงใจให้เกิดขึ้นกับผู้เข้ารับการฝึกอบรมเพื่อให้พร้อมที่จะเรียนรู้ ทำให้รู้สึกว่าการฝึกอบรมสอดคล้องกับความต้องการหรือตรงกับปัญหาและสถานการณ์จริงของผู้เรียน รวมทั้งการจัดกิจกรรมการฝึกอบรมไม่ควรตรงกับช่วงเวลาที่เกิดการทำการเพาะปลูก นอกจากนี้ยังสามารถใช้เป็นแนวทางในการคัดเลือกผู้เข้ารับการฝึกอบรมที่มีความพร้อมและมีแรงจูงใจในการเรียนรู้และปฏิบัติ ซึ่งสอดคล้องกับหลักเกณฑ์ที่โครงการกำหนดไว้ เช่น มีที่ดินเพื่อทำการเกษตร มีอายุตั้งแต่ 15 ปีขึ้นไป มีความเชื่อมั่นศรัทธาในปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง และยึดอาชีพการเกษตรเป็นหลักในการดำรงชีวิต สมัครใจ มีความตั้งใจจริง และมุ่งมั่นจะเข้ารับการฝึกอบรม เพื่อนำความรู้ที่ได้รับไปพัฒนาอาชีพทางการเกษตรโดยยึดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งกระบวนการคัดเลือกผู้เข้ารับการฝึกอบรมถือเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อความสำเร็จของโครงการฝึกอบรม หากกระบวนการคัดเลือกคลุมเครือ จะทำให้สูญเสียทรัพยากรต่างๆ ที่ใช้ในการดำเนินการฝึกอบรมโดยเปล่าประโยชน์

2.5 ด้านความสนใจการเรียนรู้ที่มุ่งเน้นการแก้ไขปัญหา ควรจัดกระบวนการฝึกอบรมที่มุ่งเน้นการเรียนรู้ที่ยึดตัวอย่างสถานการณ์ เยี่ยมชมแปลงสาธิต หรือมีการฝึกปฏิบัติในสภาพจริง มีสาธิตและทดลองปฏิบัติให้เกิดการเรียนรู้จากการปฏิบัติงาน มุ่งเน้นการนำความรู้หรือทักษะไปใช้แก้ไขปัญหาในชีวิตประจำวันและในประกอบอาชีพได้ทันที มากกว่าการบรรยายให้ความรู้ทางทฤษฎีในห้องฝึกอบรมเพียงอย่างเดียว โดยพิจารณาถึงความเหมาะสมของช่วงเวลาที่จะก่อให้เกิดผลในการเรียนรู้ พยายามให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมได้รับประสบการณ์เพิ่มขึ้น มีความเชี่ยวชาญยิ่งขึ้น และได้ผลงานที่มีคุณภาพ และรวดเร็วขึ้น สามารถวิเคราะห์ปัญหา กำหนดแนวทางในการแก้ไขปัญหา ตลอดจนการตัดสินใจในเรื่องนั้นๆ ด้วยตนเอง และสามารถช่วยตนเองได้ ซึ่งเป็นผลลัพธ์จากการฝึกอบรมที่น่าพึงปรารถนาทั้งของผู้ฝึกอบรมและผู้เข้ารับการฝึกอบรม รวมทั้งการสนับสนุนให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมเรียนรู้ด้วยตนเองซึ่งจะเป็นสิ่งที่ดี

2.6 ด้านการมีแรงจูงใจที่จะเรียนรู้ เนื่องมาจากสิ่งจูงใจภายในและภายนอก ผู้เข้ารับการฝึกอบรมมีแนวโน้มที่จะมีแรงจูงใจมากขึ้นต่อการเรียนรู้ที่ช่วยให้แก้ปัญหาในชีวิต ควรอำนวยความสะดวกให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมมีส่วนร่วมในกิจกรรมการฝึกอบรมมากที่สุด ให้ความช่วยเหลือเมื่อผู้เข้ารับการฝึกอบรมประสบปัญหา ผู้เข้ารับการฝึกอบรมบางคนอาจชอบการโต้เถียงทางวิชาการ และการตอบโต้ต่างๆ ทั้งทางบวกและลบ จึงควรเปิดโอกาสให้มีการแสดงความคิดเห็น ยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้เข้ารับการฝึกอบรม รวมทั้งสามารถให้ข้อคิดเห็นเพิ่มเติมและให้คำแนะนำในสิ่งที่ถูกต้องแก่ผู้เข้ารับการฝึกอบรมได้ นอกจากนี้ ควรระมัดระวังอย่าทำให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมเกิดความรู้สึกว่าตนเองถูกดูถูก ควรให้เกียรติยกย่องผู้เข้ารับการฝึกอบรมทุกคนให้เป็นที่ยอมรับตามฐานะหรือวัยวุฒิ อย่างไรก็ตาม ผู้เข้ารับการฝึกอบรมมีแรงจูงใจภายนอกในการเข้ารับการฝึกอบรมคือ ความต้องการรับวุฒิบัตรอยู่ในระดับปานกลาง ดังนั้นในการประชาสัมพันธ์โครงการโดยการมอบวุฒิบัตรเมื่อสำเร็จการฝึกอบรมอาจนำมาพิจารณาเป็นเพียงส่วนประกอบเสริมในการสร้างแรงจูงใจให้กับผู้เข้ารับการฝึกอบรมตามความเหมาะสม

3. ด้านเงื่อนไขการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม

3.1 ด้านความต้องการอย่างจริงจังที่จะปรับปรุงตนเอง หรือมีความตั้งใจที่จะเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม จึงควรมีการคัดเลือกผู้เข้ารับการฝึกอบรมที่มีความสนใจและตั้งใจที่จะนำความรู้ไปใช้จริงๆ เข้ารับการฝึกอบรม โดยการสังเกตลักษณะความต้องการ ความตั้งใจ ความพยายามทุ่มเทที่จะทำทุกสิ่งทุกอย่างเพื่อให้ความต้องการหรือปัญหานั้นสำเร็จไปตามวัตถุประสงค์ ได้จากการขอคำแนะนำหรือเอกสารของผู้เข้ารับการฝึกอบรม เพื่อให้สามารถตอบสนองผู้เข้ารับการฝึกอบรมในความต้องการที่ผู้เข้ารับการฝึกอบรมประสบอยู่ หรือรู้สึกเป็นปัญหาและต้องการแก้ไขอย่างแท้จริง นอกจากนี้ผู้ฝึกอบรมต้องทำให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมเห็นว่ามีความเป็นไปได้ที่จะสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองให้ดีขึ้น ช่วยให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมแต่

ละบุคคลสามารถเข้าใจและรู้สึกถึงความต้องการที่จะปรับปรุงความรู้ความสามารถของตนเอง และสามารถช่วยผู้เข้ารับการฝึกอบรมให้ผ่านพ้นปัญหาได้

3.2 ด้านความเต็มใจยอมรับข้อบกพร่องของตนเอง หรือจุดที่ควรพัฒนาปรับปรุง ควรจะมีกลวิธีที่ถูกต้องและเหมาะสมในการกระตุ้นเตือนผู้เข้ารับการฝึกอบรมในสิ่งที่ไม่เคยรู้สึกหรือไม่เคยนึกว่าเป็นปัญหา อาจมองไม่เห็นความจำเป็นเร่งด่วนที่จะต้องทำ หรือถ้าไม่กระทำก็ไม่ได้มีผลให้ตนเองเดือดร้อน หรือเป็นเรื่องที่ผู้เข้ารับการฝึกอบรมยังขาดความเข้าใจ อันเนื่องมาจากความเคยชิน เพื่อให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมมองเห็นปัญหาเหล่านี้ เพราะมีความจำเป็นต้องให้มากขึ้นเพื่อเป็นรากฐานการพัฒนาด้านอื่นๆ เช่น การปรับปรุงตัวเองให้มีความขยันหมั่นเพียร อย่างไรก็ตาม ผู้เข้ารับการฝึกอบรมมีความคิดเห็นว่าการมีข้อบกพร่องหรือข้อผิดพลาดถือเป็นเรื่องปกติสำหรับตน จะเห็นได้ว่าผู้เข้ารับการฝึกอบรมสามารถยอมรับความผิดพลาดที่เกิดขึ้นว่าเป็นเรื่องปกติได้เพียงในระดับปานกลาง โดยอาจถือว่าข้อผิดพลาดไม่ใช่เรื่องปกติที่อาจจะเกิดขึ้นได้ อาจเป็นสาเหตุให้เกษตรกรไม่กล้าที่จะลงนํ้าสิ่งที่ได้รับการฝึกอบรมมาปฏิบัติ จึงควรส่งเสริมให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมสามารถยอมรับความผิดพลาดที่เกิดขึ้นว่าเป็นเรื่องปกติที่อาจจะเกิดขึ้นได้ เพื่อให้เกิดความกล้าที่จะนํ้าสิ่งที่ได้รับการฝึกอบรมมาปฏิบัติ

3.3 ด้านการทำงานในสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเปลี่ยนแปลง ควรเน้นย้ำความสำคัญของการประยุกต์สิ่งที่ได้เรียนรู้จากการฝึกอบรมมาใช้ในการทำงานจริง มีการเสนอแนะแนวคิดว่าวิธีการที่ให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมสามารถนำความรู้มาปรับใช้ในการทำงานในพื้นที่ของตนเองได้ ให้การสนับสนุนอุปกรณ์ เครื่องมือ หรือปัจจัยการผลิตอื่นๆ ที่สามารถนำสิ่งที่เรียนรู้จากการฝึกอบรมมาใช้ในการสภาพการทำงานปัจจุบัน อย่างไรก็ตาม ปัจจัยในการทำงานยังไม่เอื้ออำนวยต่อการนำความรู้มาใช้ได้เต็มที่ การทำงานในสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเปลี่ยนแปลง เช่น มีอุปกรณ์หรือเครื่องมือที่ช่วยให้สามารถประยุกต์ใช้สิ่งที่เรียนรู้จากการฝึกอบรมในชีวิตประจำวันได้อย่างเต็มที่ มีแรงงานที่เพียงพอในการทำการเกษตรทำให้มีโอกาสในการใช้สิ่งที่เรียนรู้ และมีเงินทุนที่เพียงพอในการประยุกต์ใช้สิ่งที่เรียนรู้จากการฝึกอบรม ยังอยู่ในระดับปานกลาง จึงควรมีการสนับสนุนปัจจัยการผลิตหรือปรับเปลี่ยนวิธีการสิ่งที่เรียนรู้ไปใช้ในระยะเริ่มต้นโดยไม่ต้องมีการลงทุนมากนัก เน้นการฝึกปฏิบัติที่สามารถใช้อุปกรณ์หรือเครื่องมือที่มีอยู่ในครัวเรือนหรือสามารถหยิบยืมอุปกรณ์เครื่องมือกันได้ รวมทั้งการรวมกลุ่มกันระหว่างผู้เข้ารับการฝึกอบรมที่อาศัยอยู่ใกล้เคียงกันร่วมมือกันทำงาน

3.4 ด้านการมีคนที่ไว้วางใจที่จะช่วยปรับปรุงการทำงาน ควรส่งเสริมทำให้เกิดความผูกพันระหว่างผู้ฝึกอบรม โดยปราชญ์ชาวบ้านและเจ้าหน้าที่ประจำศูนย์เครือข่ายปราชญ์ชาวบ้านเป็นผู้คอยให้ความช่วยเหลือ รวมถึงการสร้างเครือข่ายระหว่างผู้เข้ารับการฝึกอบรมด้วยกันให้มีการแลกเปลี่ยนความรู้ และแบ่งปันผลผลิตที่ได้จากการนำความรู้ปฏิบัติ การสร้างกลุ่มเครือข่ายการเรียนรู้ในขณะที่เข้ารับการฝึกอบรมด้วยกัน เพื่อให้เกิดความเกื้อหนุนในการเรียนรู้ และนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมกลายเป็นนิสัยที่ปฏิบัติได้ในทันที ตลอดจนการถ่ายทอดความรู้จากบุคคลที่ประสบความสำเร็จจากการนำผลการฝึกอบรมไปปฏิบัติ และได้รับความชื่นชมยอมรับนับถือ จะเป็นการง่ายที่ให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมยอมรับและปฏิบัติตาม เพราะโดยทั่วไปแล้วมนุษย์มีความต้องการที่จะเลียนแบบบุคคลใดที่ตนยกย่องและให้การยอมรับ ดังนั้นควรส่งเสริมให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมยึดถือบุคคลเป็นแบบอย่าง โดยการพูดถึงหรือการพบกัน แล้วชี้ให้เห็นถึงความมานะเพียรพยายามอดทนจนประสบความสำเร็จในการเกษตรของผู้ที่เป็นแบบอย่างนั้น จะทำให้งานฝึกอบรมประสบความสำเร็จได้อีกทางหนึ่ง

3.5 ด้านการมีโอกาสนำความรู้ไปใช้ ควรจัดการฝึกอบรมที่สอดคล้องกับสภาพความเป็นจริง การใช้ตัวอย่างจริงกระตุ้นให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมมีความรู้สึกลอยมือปฏิบัติหรือนำไปใช้ในทันที ส่งเสริมให้มีการทดลองฝึกปฏิบัติ เพื่อให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมได้ประจักษ์ถึงผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นด้วยตนเอง ซึ่งในการปฏิบัติแต่ละครั้งช่วยให้มีการปรับปรุงและเกิดการเปลี่ยนแปลงไปทีละเล็กละน้อยจนกระทั่งมีความสมบูรณ์ และกลายเป็นความเคยชินสามารถนำไปใช้ปฏิบัติได้ทันที

รวมทั้งให้กำลังใจ ส่งเสริม และสนับสนุนให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมนำความรู้ ทักษะ และเปลี่ยนแปลงทัศนคติที่ได้รับจากการฝึกอบรมไปใช้เปลี่ยนแปลงพฤติกรรม

4. การประเมินผลด้านปฏิกิริยา หากต้องการให้การประเมินผลด้านปฏิกิริยาอยู่ในระดับมากขึ้น จึงควรส่งเสริมปัจจัยเกี่ยวกับความสนใจการเรียนรู้ที่มุ่งเน้นการแก้ไขปัญหา ความเชื่อเกี่ยวกับอำนาจควบคุม การมีอิสระและควบคุมตนเองได้ การมีประสบการณ์และความรู้เกี่ยวกับชีวิต และคุณค่าของการทำงาน ให้มากขึ้น ความสำเร็จและความพอใจในการเข้ารับการฝึกอบรมก็จะมีมากขึ้นเช่นกัน

5. การประเมินผลด้านการเรียนรู้ ควรมีการพัฒนาในระดับความรู้ที่อยู่ในระดับปานกลางให้เพิ่มขึ้น หากต้องการให้การประเมินผลด้านการเรียนรู้ อยู่ในระดับมากขึ้น จึงควรส่งเสริมปัจจัยเกี่ยวกับความสนใจการเรียนรู้ที่มุ่งเน้นการแก้ไขปัญหา ความคาดหวังเกี่ยวกับผลลัพธ์ และการมีอิสระและควบคุมตนเองให้มากขึ้น

6. การประเมินผลด้านพฤติกรรม หากต้องการให้การประเมินผลด้านพฤติกรรม อยู่ในระดับมากขึ้น จึงควรส่งเสริมปัจจัยเกี่ยวกับการมีความต้องการอย่างจริงจังที่จะปรับปรุงตนเอง การมีคนที่ไว้วางใจที่จะช่วยปรับปรุงการทำงาน และความเต็มใจยอมรับข้อบกพร่องของตนเองให้มากขึ้น

7. การประเมินผลด้านผลลัพธ์ หากต้องการให้การประเมินผลด้านผลลัพธ์ อยู่ในระดับมากขึ้น จึงควรให้ความสำคัญส่งเสริมปัจจัยเกี่ยวกับการประเมินผลด้านพฤติกรรม ได้แก่ การนำทักษะที่ได้รับไปใช้ การเพิ่มพูนความรู้ และการเปลี่ยนแปลงทัศนคติ และปัจจัยเกี่ยวกับการประเมินผลด้านการเรียนรู้ นอกจากนี้ควรส่งเสริมวิธีการลดต้นทุนเนื่องจากอยู่ในระดับปานกลาง และการเพิ่มรายได้อยู่ในระดับมาก ซึ่งควรพัฒนาให้ระดับที่สูงขึ้นต่อไปอย่างต่อเนื่อง

ข้อเสนอแนะของตัวอย่าง

1. ด้านการบริหารจัดการโครงการ ควรให้ผู้ที่เคยผ่านการฝึกอบรมในโครงการนี้สามารถสมัครเข้ารับการฝึกอบรมในครั้งต่อไปได้อย่างต่อเนื่อง ควรดำเนินโครงการฝึกอบรมเช่นนี้อีกอย่างต่อเนื่องทุกปี รวมทั้งให้มีศูนย์เรียนรู้เครือข่ายปราชญ์ชาวบ้านต่อไป ตลอดจนจัดให้มีการศึกษาดูงานตามสถานที่ต่างๆ เพื่อเพิ่มความรู้ วิธีการแก้ไขปัญหาใหม่ๆ และสามารถนำไปใช้ได้จริง

2. ด้านเนื้อหาวิชาในการฝึกอบรม ควรจะมีการฝึกอบรมในวิชาการเกษตรใหม่ๆ ที่ยังไม่เคยมีการฝึกอบรม เช่น ปลุกผักไฮโดรโปนิกส์ปลอดสารพิษ และแจกปัจจัยการผลิต ควรขยายเวลาในการฝึกอบรมให้มากขึ้นเพื่อให้มีการนำเสนอผลงานของผู้เข้ารับการฝึกอบรม นอกจากนี้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมบางคนประสบปัญหาการนำมาปฏิบัติไม่ค่อยถูกต้อง หรือจดจำสูตรหรือขั้นตอนในการปฏิบัติไม่ได้ บางครั้งจัดหาวสดุอุปกรณ์ในการทำกิจกรรมค่อนข้างลำบาก จึงควรจัดทำเอกสารประกอบการฝึกอบรมที่อธิบายเนื้อหาการฝึกอบรมเพื่อให้สามารถทบทวนความรู้จากการฝึกอบรม รวมถึงการเปิดโอกาสให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมมีช่องทางติดต่อสื่อสารปราชญ์ชาวบ้านเพื่อปรึกษาปัญหาหรือให้คำแนะนำได้อย่างสะดวก

3. ข้อเสนอแนะอื่นๆ จากการนำความรู้จากการฝึกอบรมไปใช้ มีความพึงพอใจในการนำความรู้ไปปฏิบัติ และมีรายได้เพิ่มขึ้น สามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้จริงและได้ผลดีในบางเรื่อง โดยนำความรู้ไปใช้ในการทำการเกษตรตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ในการลดต้นทุนทางการเกษตร เช่น เพาะพันธุ์ไม้ การปลูกพืชผักสวนครัว การปลูกไม้ดอกไม้ประดับ รวมถึงใช้ในการวางแผนการทำงานให้เป็นระบบ และใช้ในการการแก้ปัญหา นอกจากนี้ยังนำความรู้ไปใช้ในชีวิตประจำวัน เช่น การทำบัญชีครัวเรือน จัดบันทึกรายรับรายจ่ายเป็นประจำ ทำให้รู้ถึงการใช้จ่ายในแต่ละวันได้ดีขึ้น และรู้ว่าใช้จ่ายเงินไปกับอะไรบ้าง สิ่งใดจำเป็นและสิ่งใดไม่จำเป็น รู้จักการประหยัดนำสิ่งของที่ไม่ใช้ประโยชน์กลับมาใช้ประโยชน์ได้เป็นอย่างดี ตลอดจนนำความรู้ไปใช้ในการแนะนำความรู้ให้คนในครอบครัวและคนใกล้เคียง

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรทำการศึกษาวิจัยโดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพเพื่อให้ข้อมูลในเชิงลึก
2. ควรใช้ตัวแปรการประเมินรูปแบบอื่นเข้าร่วมประเมินโครงการฝึกอบรมเพื่อให้ได้มุมมองที่แตกต่างออกไปจากการประเมินในเรื่องดังกล่าว เช่น รูปแบบ CIPP ของ Stufflebeam
3. ควรทำการศึกษาเพิ่มเติมกับที่ผ่านการฝึกอบรมภายใต้โครงการพัฒนาการเกษตรตามแนวทฤษฎีใหม่โดยยึดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ในจังหวัดอื่นๆ โดยทำการศึกษาในเชิงเปรียบเทียบกันให้เห็นความแตกต่างของผลการประเมิน เพื่อจะได้ทราบถึงปัจจัยของความสำเร็จ และใช้เป็นแนวทางในการจัดทำโครงการฝึกอบรมต่อไป
4. ควรทำการศึกษาตัวแปรอื่นๆ เพิ่มเติม เช่น ลักษณะของผู้เข้ารับการฝึกอบรมด้านอื่นๆ ที่อาจจะมีผลต่อผลลัพธ์ของโครงการของการฝึกอบรม
5. ควรทำการศึกษาเพิ่มเติมโดยการวัดผลก่อนและหลังการฝึกอบรม เพื่อนำผลการศึกษามาเปรียบเทียบจะทำให้ทราบถึงพฤติกรรมที่เปลี่ยนแปลงไป
6. ควรทำการศึกษาเพิ่มเติมโดยเก็บรวบรวมข้อมูลจากบุคคลอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องกับผู้เข้ารับการฝึกอบรม เช่น เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานโครงการ เจ้าหน้าที่ประจำศูนย์เครือข่ายปราชญ์ชาวบ้าน ครอบครัว หรือเพื่อนด้วยกัน เพื่อใช้เป็นแนวทางในการกำหนดแนวทางพัฒนาได้ถูกต้องและเหมาะสม

เอกสารอ้างอิง

- พิมลพรรณ เชื้อบางแก้ว. 2551. การบริหารทรัพยากรมนุษย์. พิมพ์ครั้งที่ 8. ปทุมธานี: มหาวิทยาลัยกรุงเทพ.
- กองนโยบายและเทคโนโลยีเพื่อการเกษตรและเกษตรกรรมยั่งยืน. 2551. การประเมินผลการดำเนินงานของโครงการพัฒนาศูนย์เครือข่ายปราชญ์ชาวบ้าน ปี 2550. กรุงเทพฯ: กองนโยบายและเทคโนโลยีเพื่อการเกษตรและเกษตรกรรมยั่งยืน.
- _____. 2555. โครงการพัฒนาการเกษตรตามแนวทฤษฎีใหม่โดยยึดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงประจำปีงบประมาณ พ.ศ.2555. กรุงเทพฯ: กองนโยบายและเทคโนโลยีเพื่อการเกษตรและเกษตรกรรมยั่งยืน.
- _____. 2556. โครงการพัฒนาการเกษตรตามแนวทฤษฎีใหม่โดยยึดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงประจำปีงบประมาณ พ.ศ.2556. กรุงเทพฯ: กองนโยบายและเทคโนโลยีเพื่อการเกษตรและเกษตรกรรมยั่งยืน.
- ทรงศักดิ์ ภูสีอ่อน. 2551. การประยุกต์ใช้ SPSS วิเคราะห์ข้อมูลงานวิจัย. กาฬสินธุ์: ประสาน.
- วัลลภ รัฐฉัตรานนท์. 2556. “การขนาดตัวอย่างที่เหมาะสมสำหรับการวิจัยทางสังคมศาสตร์.” วารสารสหวิทยาการวิจัย: ฉบับบัณฑิตศึกษา 2 (1): 26-43.
- สำนักงานเกษตรและสหกรณ์จังหวัดสมุทรสงคราม. 2555. การพัฒนาการเกษตรและสหกรณ์จังหวัดสมุทรสงคราม . สมุทรสงคราม: เสียงอักษร.
- สำนักงานแรงงานจังหวัดสมุทรสงคราม. 2557. ข้อมูลสถานการณ์แรงงานไตรมาส 1 ปี 2557. (Online). <http://samutsongkhram.mol.go.th/situation>, 2 กุมภาพันธ์ 2557.
- สุชาติ ประสิทธิ์รัฐสินธุ์. 2540. การประเมินผลโครงการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์. กรุงเทพฯ: เลียงเชียง.